

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้
โครงการ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การนำหลักแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระ
2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การนำหลักแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระ

1.1 หลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียน การสอน

หลักแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่
ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้ และ
คุณธรรม เพื่อการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนนั้น ดังนั้นการนำเสนอ “ผลการเรียนรู้” ในกลุ่มสาระ
ต่างๆจึงควรสอดคล้องแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปด้วย โดยพิจารณาดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึงการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึง ปัจจัยภายใน ได้แก่
การรู้จักตนเองว่าเป็นคนอย่างไร มีความสามารถด้านใด สุขภาพเป็นอย่างไร ฯลฯ ปัจจัยภายนอก
ซึ่งหมายถึง สภาพภูมิสังคมที่แวดล้อมตนเอง ประกอบด้วยลักษณะประเทศ ภูมิอากาศ ความคิด
ความเชื่อ ของชุมชนที่อยู่รอบรอบการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงเรื่องดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียนมีข้อมูล
เกี่ยวกับศักยภาพของคนเพียงพอที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับความพอประมาณได้

ความมีเหตุผล หมายถึง การตอบคำถามได้ว่าสอนอะไรอยู่ สอนทำไม ต้องการผล
ด้านใดให้เกิดขึ้นแต่ผู้เรียน ทั้งเหตุผลตามหลักวิชา เหตุผลที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
เหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักกฎหมาย จารีตประเพณีและวัฒนธรรมในสังคม การสร้างเจตคติ

และค่านิยม “ความมีเหตุผล” ดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ความสำคัญต่อการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างนิสัยที่ดีในการดำเนินชีวิต

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงอนาคตของผู้เรียน ซึ่งย่อมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ความเจริญทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของบุคคล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสังคม และสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ รวมทั้งความเสี่ยงจากการเรียนรู้ในกลุ่มสาระดังกล่าวแล้ว ผู้เรียน ควรได้รับการปลูกฝังให้เป็นผู้มีความมั่นคงทางจิตใจ เห็นคุณค่าของทรัพยากร รักรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิใจในความเป็นไทย ภูมิใจในภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมประเพณีไทย ที่สืบทอดกันมาถึง ปัจจุบัน ตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพแข็งแรงอันเป็นความมั่นคงทางร่างกาย ฝึกฝนให้ยอมรับความเปลี่ยนแปลง เข้าใจถึงปรัชญาที่ว่า “ปัญหาคือความท้าทายทางสติปัญญาของมนุษยชาติ” ไม่ใช่การทอดทิ้ง

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ที่ผู้สอนต้องสร้างให้ผู้เรียนมีนิสัยการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองในสาขาวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้ที่นำมาใช้การวางแผนงาน และการปรับเปลี่ยนแผนงาน โดยไม่ยึดติดตำรา คำนึงถึงปรัชญาของภูมิสังคม และความระมัดระวัง ในการปฏิบัติงานและการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

เงื่อนไขคุณธรรม ที่ผู้สอนควรสอดแทรกในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ ซึ่งโดยปกติแล้วคุณธรรมสำคัญสำหรับผู้เรียนในทุกระดับ คือ ความมีสติ มีสมาธิ (ตั้งใจฟัง พูด อ่าน เขียน) และการใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน คุณธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความพากเพียรพยายาม การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต การไม่โลภ ไม่หลง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ฯลฯ คุณธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันผู้อื่นในสังคมอย่างสันติสุข ได้แก่ การมีจิตสาธารณะ การยอมรับความแตกต่าง ในวัฒนธรรมประเพณี การรับฟังผู้อื่น การมีคารวะธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม ฯลฯ

หลักการความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสายกลาง พอเพียงมีเหตุผลมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอประมาณความรู้คู่คุณธรรม หลักดำเนินชีวิตนำสู่ภายนอก และภายในเงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม) จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มี

ความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา หลักวิชาการ รอบรู้ รอบคอบระมัดระวังเสริมสร้างจิตใจให้สำนึกในคุณธรรมและความรอบคอบ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนาน กว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้ รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความ เปลี่ยนแปลงต่างๆ

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจ ในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อ สัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนิน ชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และ ความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการ รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนแก่ พสกนิกรชาวไทยในโลกยุคโลกาภิวัตน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาในทุกระดับให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจึงเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

- 1) วิธีการดำเนินชีวิตที่ใช้คุณธรรมนำความรู้
- 2) แนวทางการพัฒนาตน ครอบครัว ชุมชน องค์กร และการพัฒนา ประเทศเพื่อให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน
- 3) หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
- 4) หลักปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 5) การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

เมื่อวิเคราะห์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝังหลักคิดและหลักปฏิบัติตนตาม หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วย 3 คุณลักษณะและ 2 เงื่อนไข พร้อมกับเนื้อหา คือ ความพอประมาณกับศักยภาพและสภาวะแวดล้อมของภูมิสังคมของตนเอง ความมีเหตุผล ในเชิงความรู้และการดำเนินชีวิต การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อการเตรียมตัวให้พร้อมรับความเสี่ยง

และความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้เงื่อนไขความรู้ ทั้งความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม อาทิ การมีหิริโอตตปละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความพากเพียร ความอดทน การแบ่งปัน การใช้สติและปัญญาในการดำรงชีวิต

1.2 หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เสนอตามลำดับดังนี้

ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา (2550) กล่าวว่า หลักการที่สำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ มีหลักของความพอประมาณ

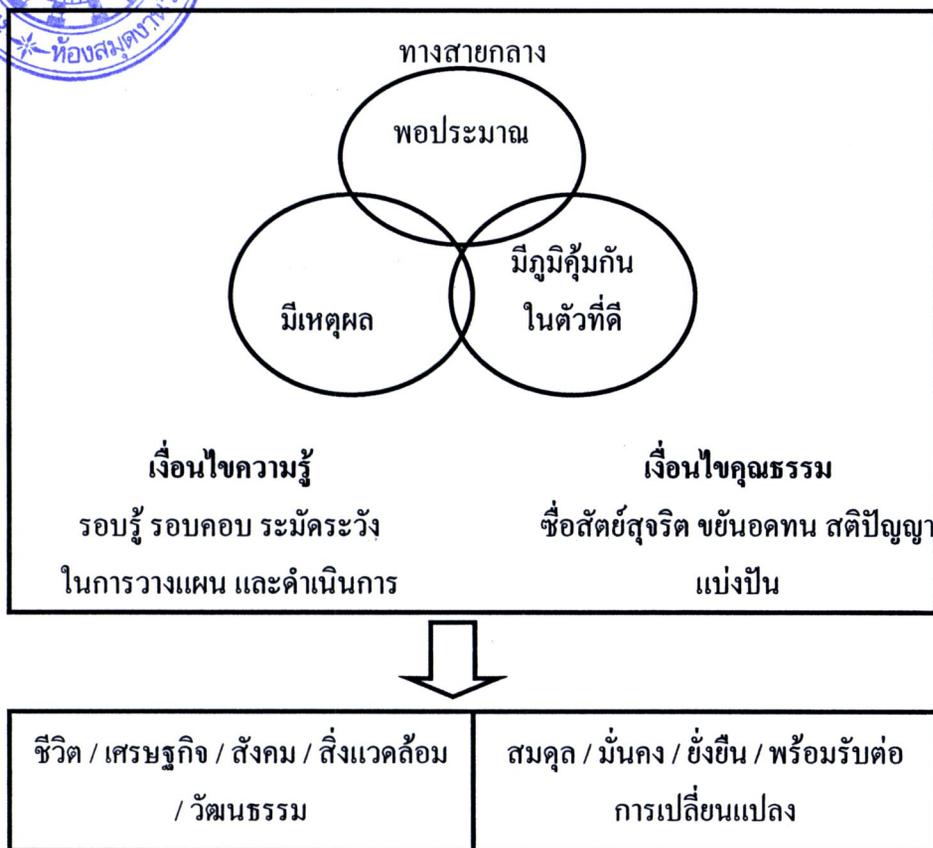
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ มีหลักของความมีเหตุผล

3. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ยังจะต้องเกิดขึ้นพร้อมกัน โดยหากขาดองค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งก็จะไม่ถือว่าเป็น ซึ่งการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่สมบูรณ์นั้น นอกจากต้องมีองค์ประกอบของค่านิยมทั้ง 3 พร้อมกันแล้ว ยังต้องขึ้นกับเงื่อนไขที่สำคัญอีก 2 ประการ ได้แก่ ความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งก็เป็นเงื่อนไขจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเกิดขึ้นพร้อมกัน โดยขาดตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้อีกเช่นกัน กล่าวคือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) หรือระบบเศรษฐกิจพอเพียง นั้นจะมีความสมบูรณ์เป็นระบบได้ตามค่านิยมจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัว และเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่

1. เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวัง กล่าวคือ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอน

2. เงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทนและแบ่งปัน กล่าวคือ การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร แบ่งปัน มีสติปัญญา และความรอบคอบ

ภาพที่ 1 แผนผังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2550)

จากหลักการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความพอเพียงประกอบด้วย ความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงให้เป็นไปอย่างมีเหตุผล พิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และการมีภูมิคุ้มกัน คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

โดยเงื่อนไขของการสร้างให้เกิดความพอเพียงนั้นต้องอาศัยความรู้ คือ ให้ความรอบคอบ มีความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผน และจะต้องอาศัยคุณธรรม คือ การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

1.3 โครงการตามพระราชดำริ “เกษตรทฤษฎีใหม่”

กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า “ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร โดยทฤษฎีใหม่มีการดำเนินงานซึ่งแบ่งเป็น

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งนี้ เป็นขั้นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่ายๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้พอมิกิน ไม่อดอยาก ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง

พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่างๆ

พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อลดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย

พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทางและโรงเรียนอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนที่กล่าวมาข้างต้นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สองคือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ) เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหาปุ๋ย และอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต) เมื่อมีผลผลิตแล้วจะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมการขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงได้

3. การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ) เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ

4. สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้) แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็นเช่น มีสถานีอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆของชุมชน

5. การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

6. สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม

เมื่อดำเนินการผ่านทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรกรอย่างเดียว

ทั้งนี้ ฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารหรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

1. เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
2. ธนาคารหรือบริษัทเอกชน สามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและนำมาสีเอง)
3. เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)
4. ธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ ที่ได้พระราชทานในโอกาสต่างๆนั้น สรุปโดยสังเขปถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่นี้

1. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ตามหลักของ “เศรษฐกิจพอเพียง”
2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่างๆที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องอาศัยชลประทาน

3. ในปีที่ผ่านมาตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

4. ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัว และช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

1.4 เป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2550) กล่าวถึง เป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

ในพระปฐมบรมราชโองการ กล่าวถึงเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า “เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” การจะทำอะไรก็ตามประโยชน์ก็ต้องเกิด ความสุขก็ต้องมีแต่เวลาพูดถึงการที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้น จะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับครอบครัวกับชุมชน กับองค์กร กับประเทศชาติ บางครั้งคำนิยามก็อาจจะต่างกัน ประโยชน์สุขตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วัดได้จากการพิจารณาเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือ มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าไปอย่างสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ กล่าวคือ ต้องก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

เราจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงหรือภูมิคุ้มกัน โดยหลักพุทธมองโลกว่าทุกอย่างเป็นอนิจจัง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จะรู้ได้อย่างไรว่า ถ้าเราเดินทางออกไปข้างนอกจะไม่ถูกรถชน ถ้าเราไม่มีเงินเก็บออมหรือการทำประกันสุขภาพเตรียมไว้ในยามจำเป็นก็จะเกิดปัญหาจนถึงกับเกิดวิกฤติในชีวิตได้ ฉะนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ ต้องพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ประมาท มีสติในการดำเนินชีวิต ใช้ปัญญาในการคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อวางแผนรองรับและรักษาสมดุลได้ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วย สมดุลแปลว่า สมดุลทั้งปัจจุบันและอนาคต วันนี้พอเพียงยังไม่พอ พรุ่งนี้ต้องพอเพียงด้วย ต้องมีความเพียรอย่างต่อเนื่องที่จะรักษาความสมดุลให้ได้อย่างสม่ำเสมอ ความเพียรในข้อปฏิบัติมรรค 8 นั้นหมายถึง ความเพียรที่จะแก้ไขข้อบกพร่อง เพียรที่จะละความชั่วที่เคยทำหรือทำอยู่แล้ว หรือยังไม่เคยทำให้น้อยลงจนหมดไป เพียรที่จะทำความดีที่เคยทำหรือทำอยู่แล้ว หรือยังไม่เคยทำให้ดียิ่งๆ ขึ้น

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบอกว่าต้องมีความสมดุลทั้งทางด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม/ค่านิยม ประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงหรือความพอเพียงอย่างสมบูรณ์จริงๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราสร้างความสมดุลและความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน คือ ทางด้านวัตถุหรือเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม/ค่านิยม/ความเชื่อ ดังต่อไปนี้

1. สมดุลทางด้านเศรษฐกิจ

ในระดับบุคคล หมายถึง การดำรงชีวิตโดยรายได้สมดุลกับรายจ่าย การใช้จ่ายเงินอย่างสมดุล ในทางเศรษฐกิจ คือ ทำอย่างไรจะรักษารายรับรายจ่าย มีเงินออม มีประกัน การทำบัญชีรายรับรายจ่าย จะได้รู้ว่าการใช้เงินแต่ละเดือนเป็นอย่างไร พอเพียงกับการดำรงชีวิตหรือไม่

ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ ความพอเพียงในการใช้เงินทอง ไม่เพียงแต่ดูสมดุลของบัญชีรายรับรายจ่ายเท่านั้น การใช้จ่ายอย่างพอเพียง คือต้องคุ้มค่า สร้างประโยชน์และความสุขให้เกิดขึ้น เหมาะสมกับอัตราของเรา ศักยภาพของเรา รายได้ของเรา และเหมาะสมกับสถานการณ์ ความจำเป็นของสิ่งแวดล้อมด้วย

2. สมดุลทางด้านสังคม

การใช้ชีวิตให้สมดุลทางด้านสังคม คือ การไม่เห็นแก่ตัว มีความสามัคคี และความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ในสังคม ทุกคนต้องไม่เอาโรคเอาเปรียบกัน ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน ทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ การใช้จ่ายเงินทองเมื่อสมดุลทางเศรษฐกิจก็ต้องคำนึงถึงการใช้จ่ายเพื่อสร้างความสมดุลทางสังคมให้เกิดขึ้นด้วย ถึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ความสมดุลทางสังคมต้องเริ่มจากการให้ คนที่พอแล้วจะรู้จักการให้ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ มีน้ำใจ แบ่งปัน คนที่ได้รับการแบ่งปันก็จะนึกถึงบุญคุณของผู้ให้ มีความรู้สึกเป็นมิตร หากขัดสนจนคิดจะแย่งชิงจากผู้อื่นในสังคมก็จะระงับยับยั้งใจไว้ได้ ผู้ให้ก็มีความสุขจากการให้สิ่งต่างๆเหล่านี้สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในสังคม สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในสังคม ชุมชนเข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้ในชุมชนจึงต้องมีความสามัคคี ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ชุมชนต้องมีการแบ่งปันกัน ช่วยเหลือกันตามเวลาตกทุกข์ได้ยาก

3. สมดุลทางด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เช่น ไม้ตัดไม้ทำลายป่า เราจำเป็นต้องรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม เพราะทุกอย่างที่เราเป็น เราใช้ เรามีมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เราต้องเห็นความจำเป็นของการอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล ไม่ทำร้าย ไม่ทำลาย ไม่เบียดเบียน

หลักเศรษฐกิจพอเพียงชี้ให้ค้ำึงว่า ในการใช้จ่ายหรือดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆของแต่ละคนแต่ละองค์กรนั้น ให้พยายามรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นในคราวเดียวกันด้วย จึงจะเรียกได้ว่า พอประมาณกับทรัพยากรที่มีอยู่ บนพื้นฐานของความรอบคอบตามหลักวิชาการ และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยระหว่างการผลิต ถ้าทำลายสิ่งแวดล้อม ก็ถือว่าไม่มีการผลิตอย่างพอเพียง

ตัวอย่าง โรงเรียนที่ปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสิ่งแวดล้อม อย่างเช่นในโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระนอง จะมีกิจกรรมการเสริมสร้างให้เด็กรักสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นที่เด็กก่อน ฝึกให้ใช้สิ่งของอย่างรู้คุณค่า สร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนให้เกิดขึ้น มีการจัดการ โดยให้เด็กนับชิ้นขยะที่ออกมาจากห้องเรียนทุกวัน แล้วมีตารางเปรียบเทียบของทุกชั้นเรียน ทำให้เด็กนักเรียนเริ่มรู้ว่านักเรียนควรใช้กระดาษ 2 หน้า เสร็จแล้ว นักเรียนฝึกเก็บกระดาษไปชั่งขาย มีกิจกรรมในการรีไซเคิลขยะต่างๆ การปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ต้องเริ่มตั้งแต่เด็กและผู้ใหญ่ต้องทำให้เป็นตัวอย่าง

4. สมดุลด้านวัฒนธรรม

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในเรื่องวัฒนธรรมจะพบว่า พระองค์ทรงเน้นย้ำมาโดยตลอดให้ปลูกฝังเด็กและเยาวชนไทยให้เห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณะ เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ที่สืบทอดต่อกันมา โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีกระแสโลกาภิวัตน์ธนาโถมเข้ามา การเสริมสร้างความพอเพียงทางวัฒนธรรม จะเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่จะทำให้เด็กไทยมีจุดยืนในชีวิต มีหลักคิด หลักปฏิบัติที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และพัฒนาตนเอง มีความแกร่งในความเป็นไทย เข้าใจในความเป็นสากล เพื่อให้อยู่รอดได้ในยุคโลกาภิวัตน์ ดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

การปลูกฝังให้เด็กเยาวชน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ฯมีภูมิคุ้มกันที่ดี และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรม ภายใต้วรรณ ภายใต้อายุคโลกาภิวัตน์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย เด็กควรรู้จักรากเหง้า ประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของตนเอง ของครอบครัว ของสังคมไทย ของชาติ และของประเทศ รู้ที่มาที่ไป เหตุผลของการมีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมต่างๆที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทยให้มีความสามัคคี จะได้รักษาดี เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในชาติตน คิดถึงบุญคุณของผืนแผ่นดินไทย ตลอดจนรู้จักแยกแยะและเลือกรับวัฒนธรรมอื่นๆที่ไหลเข้ามาสู่ตนว่าอะไรเป็นไทย อะไรเหมาะสม พอประมาทกับการใช้ชีวิตของแต่ละคนในสังคมไทย

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อไปสู่เป้าหมายของความพอเพียง ความสมดุล โดยต้องมีความสมดุลทั้ง 4 ด้าน คือ ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม เพื่อการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างอยู่รอดปลอดภัย พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งใกล้และไกล

1.5 การบูรณาการเนื้อหาสาระและกิจกรรมสู่การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. พิจารณารายละเอียดสาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา และหน่วยการเรียนรู้ ที่ได้กำหนดไว้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
3. ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการแยกแยะ คุณธรรมที่เกี่ยวข้อง เจื่อนใจ และหลักการสำคัญในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจน
4. นำรายละเอียดของเนื้อหาสาระและหลักคุณธรรมที่วิเคราะห์ได้ในข้อ 3. บรรจุ เพิ่มเติมในหน่วยการเรียนรู้ที่ทำไว้แล้ว หรืออาจกำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้ขึ้นใหม่ในกรณีที่กลุ่ม สาระการเรียนรู้นั้นมีจุดเน้นสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาสาระหรือคุณธรรมนั้น หรือ อาจสร้างเป็นหน่วยบูรณาการที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
5. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และปฏิบัติการสอนตามแผน
6. ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะหรือคุณธรรม ตามที่ระบุไว้ในหน่วยการเรียนรู้

1.7 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ในสถานศึกษา

จากการศึกษาพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ทรงช่วยเหลือพสกนิกรชาวไทยนั้น พระองค์ทรงเน้นการช่วยเหลือในลักษณะการให้การศึกษาแก่ พสกนิกร เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ แล้วจึงพัฒนาความเจริญให้กับชีวิตและครอบครัว จนกระทั่งพัฒนาชุมชนและสังคมได้ ถ้า โรงเรียนจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปบูรณา การการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ต้องสร้างรากฐานให้เข้มแข็ง ขั้นตอนแรกในการพัฒนาต้องสร้างพื้นฐาน ให้เข้มแข็ง โดยโรงเรียนต้องให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้หลักการ หลักวิชาของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน แล้วจึงตกลงกันว่า จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้อะไรที่สามารถ สะท้อนปรัชญาของเศรษฐกิจได้ชัดเจนที่สุดภายใต้บริบทของโรงเรียน คือ การจัดกิจกรรมตาม สภาพสังคมและภูมิศาสตร์ของโรงเรียน

2. สามารถพึ่งตนเองได้ พระองค์ท่านทรงรับสั่งเสมอว่า “การพึ่งตนเองได้เป็น มาตรฐานขั้นต้นของความเจริญ” ดังนั้นเมื่อโรงเรียนได้สร้างพื้นฐานให้ครูและนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนแล้ว ในขณะเดียวกันต้องสร้างความมีจริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวคนด้วย คือ ความซื่อสัตย์ การรู้จักแบ่งปัน เสียสละ และไม่เบียดเบียนกัน อันจะ

นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ จะไม่ยึดกับสิ่งที่อยู่รอบตัวมากนัก ประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

3. ต้องเป็นลำดับขั้นตอน การพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน อย่างข้ามขั้นตอน ถ้ามีปัญหา ต้องแก้ปัญหามาเพื่อสร้างกำลังใจในการดำเนินงานขั้นต่อ ๆ ไป

4. เริ่มจากโครงการขนาดเล็ก ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ควรดำเนินการจากการทดลองในขนาดเล็ก ๆ ก่อน เพื่อจะได้ทราบปัญหาและหาวิธีการแก้ไขได้ ไม่ควรจะทำโครงการขนาดใหญ่ เพราะถ้าเกิดปัญหาขึ้นมาแล้วจะแก้ไขยาก

5. ต้องอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมๆ กัน กิจกรรมที่โรงเรียนคิดดำเนินกิจกรรม ต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่หรือพลิกฟื้นกลับคืนมาดีดั้งเดิม คือ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ปรับปรุงสภาพทรัพยากรให้ดียิ่งขึ้น และไม่ก่อให้เกิดมลภาวะแก่สภาพแวดล้อม

6. ต้องเป็นไปตามภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ของโรงเรียน เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ของแต่ละโรงเรียน ไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการจะทำกิจกรรมหรือโครงการอะไร ต้องคิดจากสภาพของโรงเรียนเรา ไม่ควรไปลอกเลียนแบบวิธีการปฏิบัติจากโรงเรียนอื่น ที่ไปดูงานแล้วเห็นว่าดี น่าสนใจ ซึ่งบางครั้งเมื่อนำมาทำที่โรงเรียนของเราอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะบริบทหรือภูมิสังคมที่ต่างกัน

จะเห็นได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงชี้แนะถึงแนวทางการดำเนินชีวิต การปฏิบัติตนตั้งแต่ระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการบริหารและการพัฒนา โดยดำเนินในทางสายกลาง ดังนั้นในยุคโลกาภิวัตน์เช่นนี้ หากบุคคลรู้จักนำ “ความพอเพียง” มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ก็จะทำให้ชีวิตเป็นสุข ซึ่งในโรงเรียนสามารถขยายความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปยังบุคคลผู้เป็นอนาคตของประเทศได้เป็นอย่างดี

2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้า ร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวม

ของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเอง สู่โลกอาชีพและการมี งานทำ

2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียนมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองในการอยู่ร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ

2.1) กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

2.2) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่างๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมรักษาดินแดน

สถานศึกษาจัดกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวเนื่องส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนเองอย่างเต็มที่ เลือกลงตัดสินใจ ได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ

ได้อย่างดีและมีความสุข เช่น กิจกรรมการสร้างเสริมความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถหลอมเข้าไปในการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ในลักษณะของการ เข้าค่ายต่างๆ หรืออาจแยกจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะทางได้ เช่น จัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ โดยมุ่งเป็นการฝึกระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กิจกรรมชมรมวิชาการ มุ่งเน้นประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องที่ถนัดและสนใจจากการเรียนรู้กลุ่มสาระต่างๆ ชุมชนต่างๆ เพื่อการร่วมกับการคิดค้นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสนุก ความสุข และพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้งนี้แม้จะแยกจัดกิจกรรมเฉพาะทางก็สามารถบูรณาการกิจกรรมแนะแนวเข้าไว้ด้วย เพื่อให้ค้นพบศักยภาพของตนเองด้วย

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งเสริมเจตคติ

คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

เป้าหมายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาให้บุคคลรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีคุณลักษณะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีความสุข มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ โดยกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ทั้งวิชาการและวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น
2. ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มองเห็นช่องทางในการสร้างงานและอาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง
3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่างๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ
4. ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรม
5. ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
 2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน
 3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 4. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
 5. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
 6. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา
 7. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย
 8. ชีตหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
 9. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน
- จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงานประเภทสำรวจ เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ พร้อมทั้งปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

วิมลรัตน์ สุนทร โรจน์ (2545) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Learning Process on Project Approach) ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้หรือแก้ปัญหาโดยการศึกษาค้นคว้าทดลองตามขั้นตอนและส่วนประกอบของโครงงาน

สุวิทย์ และอรรถ มุลคำ (2545) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเอง ซึ่งอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่นๆที่เป็นระบบ ไปใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้นๆภายใต้คำแนะนำปรึกษาและความช่วยเหลือจากผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญ เริ่มตั้งแต่การเลือกเรื่องหรือหัวข้อที่จะศึกษา การวางแผน การดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนด ตลอดจนการนำเสนอผลงาน ซึ่งในการจัดทำโครงงานนั้นสามารถทำได้ทุกระดับชั้น อาจเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม จะกระทำในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียนก็ได้

บุรชัย ศิริมหาสาร (2546) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงงานไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน หมายถึง ผลงานการวิจัยชิ้นเล็กๆของผู้เรียนที่ใช้กระบวนการวิจัยในการแสวงหาความรู้หรือความจริงเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตามสาระการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตั้งแต่เป็นผู้กำหนดปัญหา ซึ่งเป็นหัวข้อโครงงาน และวิธีการได้มาซึ่งคำตอบนั้นด้วยตนเอง ซึ่งครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำตามความจำเป็น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2547) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงงานไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ โดยมีผู้สอนคอยกระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่จะศึกษา ค้นคว้า ดำเนินการวางแผน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและการนำเสนอผลงาน โดยทั่วไปการทำโครงงานสามารถทำได้ทุกระดับการศึกษา ซึ่งอาจทำเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มตั้งแต่โครงงานเล็กๆจนถึงโครงงานใหญ่ๆที่มีความซับซ้อนขึ้นซึ่งต้องใช้ความรู้ วิธีการ และทักษะกระบวนการหลายๆอย่าง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงงานไว้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เลือกและสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

Chard Sylvia (1994) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงงานไว้ว่าเป็นการศึกษาหัวข้อเรื่องด้วยตนเองเป็นกลุ่มหรือทั้งชั้นเรียน เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กระยะต้นระดับประถมศึกษา โดยการแสดงละคร การอธิบาย การวาดภาพระบายสี การวาดภาพ เป็นการเพิ่มความสำคัญในการเชื่อมโยงกับชีวิตนอกโรงเรียน ทำให้เด็กทั้งชั้นมีโอกาที่จะ

ทำการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์และการเรียนรู้ทางสังคมและนำเสนอจากสิ่งที่เราได้ค้นพบวิธีการที่หลากหลายในการทำโครงการผ่านการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ

Clark (1960) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงการไว้ว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดการสืบเสาะความรู้และวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียน ซึ่งกิจกรรมโครงการจะต้องประกอบด้วยงานที่นักเรียนเป็นผู้กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายเฉพาะที่เป็นจริง และมีคุณค่า เป้าหมายนี้เป็นสิ่งที่สัมผัสได้โดยไม่ต้องอธิบายมากมายนัก นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวยังรวมถึงการใช้และการจัดทำวัสดุและผลผลิตที่สัมผัสได้ด้วย

Cord (1999) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงการไว้ว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการเกิดความคิดรวบยอดและมีทักษะในการเรียนรู้ ลักษณะการจัดการเรียนรู้โดยโครงการจะรวมทั้งการวัดผลตามสภาพจริงและการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งโครงการจะเป็นเรื่องที่นักเรียนมีประสบการณ์ มีความสนใจ และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน

Lai Ha Freda Yuen (2009) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยโครงการไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สำหรับเด็กนักเรียน เพราะการจัดการกิจกรรมโครงการมีส่วนช่วยในการสนับสนุนความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กนักเรียน ส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยโครงการนั้นทั้งครูและผู้ปกครองยังมีส่วนช่วยในการเรียนรู้ของเด็ก สอบถามปัญหาในการเรียนรู้ ตลอดจนให้เด็กอภิปรายถึงปัญหาหรือสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้หรือจากการทดลอง

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความสนใจและเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ผู้เรียนจะได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา รู้จักการทำงานอย่างมีระบบ รู้จักการวางแผนในการทำงาน ฝึกการคิดวิเคราะห์และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.2 ประเภทของโครงการ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2537) ได้แบ่งประเภทของโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 1) โครงการแบบสำรวจรวบรวมข้อมูล (Survey research project)
- 2) โครงการประเภททดลอง (Experimental research project)
- 3) โครงการประเภทประดิษฐ์ (Development research project)

4) โครงการประเภทสร้างทฤษฎีหรืออธิบาย (Theoretical research project)

1) โครงการแบบสำรวจรวบรวมข้อมูล (Survey research project)

โครงการประเภทนี้เป็นกิจกรรมการศึกษารวบรวมข้อมูลจากที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความรู้ที่มีอยู่ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลต่างๆแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดทำ เช่น จำแนกหมวดหมู่แล้วนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เห็นลักษณะหรือความสัมพันธ์ต่างๆ ในเรื่องที่ศึกษา ทั้งนี้ไม่มีกำหนดตัวแปรอิสระและไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวแปรต่างๆ

ตัวอย่างโครงการประเภทสำรวจ ได้แก่

- (1) การศึกษาการดำรงชีวิตของนกเป็ดน้ำ
- (2) การศึกษาวงจรชีวิตของไหมที่เลี้ยงในห้องปฏิบัติการ
- (3) การศึกษามลพิษของอากาศ น้ำ และดินบริเวณต่างๆ
- (4) การสำรวจพืชสมุนไพรในท้องถิ่น

ฯลฯ

ในการทำงานประเภทโครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูล ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดปัญหาที่จะศึกษา
- (2) วางแผนในการทำโครงการ
- (3) เก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูล
- (4) วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้
- (5) สรุปอภิปรายผลข้อมูล เขียนรายงาน

2) โครงการประเภททดลอง (Experimental research project)

โครงการประเภทนี้โดยทั่วไปเป็นการศึกษาหาคำตอบของปัญหาหนึ่งโดยการออกแบบการทดลองและดำเนินการทดลองเพื่อหาคำตอบของปัญหาที่ต้องการทราบหรือเพื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขั้นตอนการทำโครงการประเภทนี้ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การออกแบบการทดลอง ซึ่งจะต้องควบคุมตัวแปรต่างๆที่อาจมีผลต่อตัวแปรที่ต้องการศึกษา มีการจัดกระทำกับตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระเพื่อดูผลที่เกิดขึ้นกับตัวแปรตามและมีการควบคุมตัวแปรอื่นๆที่ไม่ต้องการศึกษาแต่อาจมีผลต่อตัวแปรตามที่ต้องการศึกษา

โครงการประเภทนี้อาจเป็นการทดลองเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือการทดลองซ้ำการทดลองของนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงก็ได้

ตัวอย่างโครงการประเภททดลองได้แก่

- (1) การศึกษาอิทธิพลของฮอร์โมนเพศชายในไก่ตัวเมีย
- (2) การศึกษาอิทธิพลของแสงสีต่างๆต่อการเจริญเติบโตของพืชบางชนิด
- (3) การใช้ฝักคบบชวากำจัดน้ำเสีย

ฯลฯ

ในการทำโครงการประเภททดลอง ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- (1) กำหนดปัญหา
- (2) ตั้งจุดประสงค์
- (3) ตั้งสมมติฐาน
- (4) ออกแบบทดลอง
- (5) กำหนดการทดลอง
- (6) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทดลอง
- (7) วิเคราะห์และแปลผล
- (8) สรุปผลการทดลอง

3) โครงการประเภทประดิษฐ์ (Development research project)

โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ เป็นโครงการที่เกี่ยวกับการประยุกต์ทฤษฎีหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์มาประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้หรืออุปกรณ์เพื่อประโยชน์ใช้สอยต่างๆ ซึ่งอาจเป็นการคิดประดิษฐ์ของใหม่ ๆ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นก็ได้ โครงการประเภทนี้รวมไปถึงการสร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายแนวความคิดต่างๆด้วย

ตัวอย่างโครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ได้แก่

- (1) โครงการเรื่องกระสวยอวกาศ
- (2) โครงการเรื่องลิฟต์พลังโน้มถ่วง
- (3) โครงการเรื่องแบบจำลองบ้านพลังงานแสงอาทิตย์
- (4) โครงการเรื่องหุ่นยนต์ใช้งานในบ้าน
- (5) โครงการเรื่องแบบจำลองการใช้พลังงานความร้อนใต้พิภพ
- (6) โครงการเรื่องเตาเผาขยะไร้ควัน

ฯลฯ

ในการทำโครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- (1) กำหนดโครงการ

- (2) ตั้งวัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการ
- (3) ออกแบบรูปแบบ/แบบที่จะประดิษฐ์หรือจัดทำ
- (4) กำหนดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ
- (5) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ
- (6) ทดลองใช้/นำเสนอผลงาน

4) โครงการประเภทสร้างทฤษฎีหรืออธิบาย (Theoretical research project)

โครงการประเภทนี้เป็นการสร้างทฤษฎีหรือการอธิบาย เป็นโครงการที่ผู้ทำจะต้องเสนอแนวความคิดใหม่ๆ ในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีเหตุผล มีหลักการทางวิทยาศาสตร์หรือทฤษฎีสันับสนุนการอธิบายปรากฏการณ์เก่าในแนวใหม่ อาจนำเสนอในรูปแบบของคำอธิบายสูตรหรือสมการ โดยมีข้อมูลหรือทฤษฎีอื่นๆสนับสนุนอ้างอิง ในการทำโครงการประเภทนี้ ผู้จัดทำจะต้องมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างดีและต้องศึกษาค้นคว้าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องอย่างมาก จึงจะสามารถอธิบายทฤษฎีได้

ตัวอย่างโครงการประเภทสร้างทฤษฎีหรือการอธิบาย ได้แก่

- (1) โครงการเรื่อง กำหนดทวีปและมหาสมุทร
- (2) โครงการเรื่องการอธิบายอวกาศแนวใหม่

ฯลฯ

ในการทำโครงการเป็นประเภทสร้างทฤษฎีหรือการอธิบายควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- (1) ตั้งปัญหา
- (2) ตั้งสมมติฐาน
- (3) กำหนดจุดมุ่งหมาย
- (4) กำหนดตัวแปรที่จะศึกษา
- (5) กำหนดขอบเขตที่จะศึกษา
- (6) รวบรวมข้อมูล
- (7) วิเคราะห์ข้อมูล
- (8) อภิปรายผล
- (9) สรุปผล
- (10) เสนอแนะ

3.3 แผนการจัดกิจกรรมโครงการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโครงการตามแผนการจัดกิจกรรมโครงการไว้เป็น 4 ระยะ ดังนี้

- 1) ระยะเริ่มต้นโครงการ
- 2) ระยะการทำโครงการ
- 3) ระยะการเสนอผลงาน
- 4) ระยะการพัฒนาโครงการ
- 1) ระยะเริ่มต้นโครงการ

การเรียนรู้โดยโครงการเริ่มจาก ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้สถานการณ์ต่างๆ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ ข้อสงสัยหรือประเด็นปัญหา เช่น การเล่าเรื่อง การฉายวิดีโอ การแสดงบทบาทสมมติ การตั้งคำถาม การศึกษาค้นคว้าเอกสาร หรือการศึกษาปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ใกล้ตัว ฯลฯ จากนั้นครูและนักเรียนช่วยกันรวบรวมประเด็นที่อยากรู้ เขียนเสนอ ในรูปของผังเรื่อง (web) แล้วให้นักเรียนเลือกรื่องที่จะทำโครงการ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาเรื่อง ที่ควรศึกษาดังนี้

- (1) เป็นเรื่องที่น่าสนใจและอยากรู้
- (2) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและอยู่ในบริบทแห่งความเป็นจริง เป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยที่นักเรียนทำได้ โดยสามารถค้นคว้าแหล่งข้อมูลทั้งจากตำราและตัวบุคคล หรือผู้เรียนมีพื้นความรู้ในเรื่องนี้พอ
- (3) ประเด็นข้อสงสัยมีวิธีหลากหลายในการหาคำตอบ
- (4) สิ่งที่ศึกษา(ตัวแปร) สามารถตรวจสอบ วัด หรือเปรียบเทียบได้
- (5) กรณีเป็นเรื่องเล็กๆสามารถพัฒนาเป็นโครงการใหม่ได้

2) ระยะการทำโครงการ

เมื่อนักเรียนเลือกประเด็นหรือหัวข้อเรื่องที่ต้องการศึกษาได้แล้ว ก็แสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูล แหล่งภูมิปัญญาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ชัดเจนและครอบคลุมในสิ่งที่จะศึกษา จากนั้นจึงวางแผนการเรียนรู้ในขอบเขตต่อไปนี้

- (1) การกำหนดวัตถุประสงค์

การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นการตอบคำถามว่า นักเรียนต้องการอะไร จากการทำโครงการเรื่องนี้ ทำไปทำไม ซึ่งเป็นการตั้งวัตถุประสงค์ชัดเจนจะให้นักเรียนสามารถ กำหนดแนวทางการทำงานได้ง่าย ไม่สับสน ทั้งนี้โดยมีครูเป็นผู้เสนอแนะถึงความเหมาะสมของวัตถุประสงค์

(2) การระบุประโยชน์

การระบุประโยชน์ เป็นการคาดหวังในเบื้องต้นว่า เมื่อทำโครงการเรื่องนี้แล้วจะได้อะไร มีคุณประโยชน์อย่างไรทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

(3) การคาดเดาคำตอบ

การคาดเดาคำตอบเป็นการทำนายหรือการคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากกระบวนการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่ในปัจจุบันมาสัมพันธ์เชื่อมโยงหาแนวโน้มเป็นการตอบสนองความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน ตลอดจนฝึกให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล แต่ไม่ใช่ว่าทุกโครงการจะมีการคาดเดาคำตอบล่วงหน้าได้เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโครงการ เช่น โครงการประเภทสำรวจ ไม่จำเป็นต้องตั้งสมมติฐาน

(4) การกำหนดและเลือกวิธีการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องหนึ่งๆ นักเรียนสามารถกำหนดวิธีการศึกษาได้อย่างหลากหลายแต่สุดท้ายต้องตัดสินใจเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดและวิจัยที่ตนเองจะสามารถเรียนรู้ได้

(5) การลงมือศึกษา

เป็นขั้นตอนสำคัญยิ่ง เพราะนักเรียนต้องปฏิบัติตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เช่น การรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจการทดลอง การค้นคว้า ฯลฯ รวมถึงการปรับปรุงพลิกผันกิจกรรมตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งครูต้องติดตามช่วยเหลือนักเรียนได้ เรียนรู้ตามวิธีการที่เขาเลือกให้ประสบความสำเร็จ

3) ระยะเวลาเสนอผลงาน

เมื่อนักเรียนทำการศึกษาค้นคว้าเสร็จแล้วก็จะเป็นการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย

(1) การสรุปผล การสรุปผลเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาจัด

หมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สัมพันธ์เชื่อมโยงและลงข้อสรุป เป็นองค์ความรู้ที่ค้นพบใหม่แล้วเลือกวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมซึ่งอาจทำเป็นภาพ กราฟ หรือแผนภูมิ โดยให้มองเห็นทั้งในส่วนกระบวนการและผลผลิต

(2) การนำเสนอผลการศึกษา การนำเสนอผลการศึกษาสามารถทำได้หลาย

วิธี เช่น การรายงานด้วยเอกสาร หนังสือ การเล่าสู่กันฟัง การประชุม การจัดนิทรรศการ ฯลฯ โดยนักเรียนร่วมกันเป็นผู้คิดค้นวิธีการและการนำเสนอ สามารถทำได้ทั้งในระดับชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน อำเภอ จังหวัด ฯลฯ ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความเหมาะสม

(3) การเผยแพร่ นอกจากการนำเสนอผลงานแล้ว ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดวิธีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งนักเรียนจะได้มีโอกาสเขียนนำเสนอและแสดงความคิดเห็นด้วยตัวของตัวเอง

(4) ระยะเวลาพัฒนาโครงการ กิจกรรมโครงการไม่ยุติลงหลังจากการนำเสนอผลการศึกษาเท่านั้น แต่ครูควรส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนดำเนินการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้อย่างต่อเนื่องให้กว้างขวางต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

3.4 การทำเค้าโครงของโครงการ

การจัดทำเค้าโครงย่อของโครงการโดยทั่ว ๆ ไปจะเขียนขึ้นเพื่อแสดงแนวความคิด แผนงานและขั้นตอนของการทำโครงการนั้น ซึ่งควรประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

- 1) ชื่อโครงการ ควรเป็นข้อความที่กะทัดรัด ชัดเจน สื่อความหมายตรงและมีความเฉพาะเจาะจงว่าจะศึกษาอะไร
- 2) ชื่อผู้ทำโครงการ
- 3) ชื่อที่ปรึกษาโครงการ
- 4) ที่มาและความสำคัญของโครงการ อธิบายว่าเหตุใดจึงเลือกทำโครงการนี้ โครงการเรื่องนี้มี ความสำคัญอย่างไร เรื่องที่ทำเป็นเรื่องใหม่หรือมีผู้อื่นเคยศึกษาค้นคว้าไว้แล้ว
- 5) จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ควรมีความเฉพาะเจาะจงและเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ เป็นการบอกขอบเขตของงานที่จะทำให้ชัดเจนขึ้น
- 6) สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า สมมติฐานเป็นคำตอบหรือคำอธิบายที่คาดไว้ล่วงหน้าซึ่งอาจจะถูกหรือไม่ถูกก็ได้
- 7) วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ และแนวการศึกษาค้นคว้าว่าจะออกแบบการศึกษาอะไรและอย่างไร
- 8) แผนปฏิบัติงาน อธิบายเกี่ยวกับกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาเสร็จของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน
- 9) ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- 10) เอกสารอ้างอิง

3.5 การเขียนรายงานโครงการ

เมื่อดำเนินการทำโครงการจนครบขั้นตอนและได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมทั้งแปลผลและสรุปผลแล้วขั้นตอนต่อไป คือ การเขียนรายงาน ในการเขียนรายงานควรจะใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย สั้นๆ ตรงไปตรงมา โดยรายงานโครงการประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

1) ส่วนประกอบต้น เป็นส่วนประกอบแรกของการเสนอรายงานโครงการ
ซึ่งประกอบด้วย

(1) ปกนอก ประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อของผู้จัดทำโครงการ ชื่อโรงเรียน
ภาคเรียนและปีการศึกษาที่ทำโครงการ

(2) ปกใน จะมีใจความเหมือนปกนอกแต่จะเป็นกระดาษปกอ่อน

(3) กิตติกรรมประกาศ เป็นการกล่าวขอบคุณผู้ให้ความช่วยเหลือในการทำ

โครงการจนประสบผลสำเร็จ

(4) สารบัญ จะเป็นส่วนช่วยให้ผู้อ่านเห็นเค้าโครงของโครงการและทั้งยัง

ช่วยให้ค้นคว้าแต่ละหัวข้อได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

(5) สารบัญตารางและสารบัญภาพประกอบ หากโครงการที่จัดทำนั้น

มีตารางเพื่อเสนอข้อมูลหรือภาพประกอบ ก็ควรมีการนำเสนอสารบัญตารางและสารบัญภาพ
ประกอบด้วย

2) ส่วนเนื้อเรื่องของรายงานโครงการ การนำเสนอเนื้อเรื่องของโครงการ
ควรเขียนแยกเป็นบทๆดังนี้

(1) บทที่ 1 บทนำ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ภูมิหลัง ความมุ่งหมายในการทำ

โครงการ สมมติฐาน ความสำคัญของการทำโครงการ ขอบเขตการศึกษาโครงการและคำนิยาม
ศัพท์เฉพาะ

(2) บทที่ 2 เป็นบทที่จะต้องกล่าวถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา

โดยความรู้ที่กล่าวนี้ อาจจะศึกษาจากเอกสาร ตำรา หรือข้อเขียนของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ
เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษาเรื่องที่คุณเองกำลังศึกษาอยู่

(3) บทที่ 3 วิธีดำเนินการ จะประกอบด้วย ระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษา

โครงการแหล่งข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

(4) บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ซึ่งผู้เสนอรายงานโครงการอาจเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของคำอธิบาย ตารางหรืออาจ
ใช้แผนภูมิประกอบคำอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้

(5) บทที่ 5 สรุปอธิบายผลและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปย่อผลการศึกษา

โครงการที่ค้นพบ อภิปรายผลและเสนอแนะแนวทางการนำไปใช้ตลอดจนการเสนอแนะสิ่งที่
ควรจะทำการศึกษาเพิ่มเติมในครั้งต่อไป

3) ส่วนประกอบท้ายของการเสนอรายงานโครงการ ประกอบด้วยส่วนต่างๆ คือ
บรรณานุกรมและภาคผนวก

3.6 การแสดงผลงาน

การแสดงผลงานจัดได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญอีกประการหนึ่งของการทำโครงการ เป็นการแสดงผลผลิตของงาน ความคิดและความพยายามทั้งหมดที่ผู้ทำโครงการได้ทุ่มเทไปและเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจถึงผลงานนั้นๆ โดยที่การแสดงผลงานควรครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) ชื่อโครงการ ชื่อผู้ทำโครงการและชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
- 2) คำอธิบายย่อๆถึงสาเหตุจูงใจในการทำโครงการและความสำคัญของโครงการ
- 3) วิธีการดำเนินงาน โดยเลือกเฉพาะขั้นตอนที่เด่นและสำคัญ
- 4) แสดงผลที่ได้จากการทำโครงการ
- 5) สรุปผลการศึกษาและชี้ประเด็นของข้อมูลเด่นๆหรือข้อสังเกตที่สำคัญที่ได้

จากการทำโครงการ

3.7 การประเมินผลการทำโครงการ

การประเมินความสามารถในการทำโครงการ เป็นการประเมินผลโครงการเพื่อจะได้ทราบว่าโครงการที่นักเรียนทำไปแล้วนั้นถูกต้องสมบูรณ์เพียงใด นับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมาก (สสวท. 2530) ซึ่งในการประเมินอาจประเมินโดยครูผู้สอนหรือประเมินโดยคณะกรรมการของโรงเรียนหรือนักเรียนประเมินด้วยก็ได้ การประเมินผลโครงการไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์ใดจะมีหลักเกณฑ์ใหญ่ดังนี้

- 1) โครงการแสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือแนวคิดที่แปลกใหม่
- 2) หัวข้อของโครงการมีความเฉพาะเจาะจงและชัดเจน ใช้ภาษาได้เหมาะสม
- 3) เอกสารอ้างอิง ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงต่างๆที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษามีความเหมาะสม มีการค้นคว้าเอกสารเพื่อสนับสนุนผลการศึกษาให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น
- 4) การออกแบบการศึกษาต้องทำให้สอดคล้องกับปัญหา
- 5) การรวบรวมข้อมูลกระทำได้อย่างถูกต้องและตรงจุดประสงค์ที่ต้องการศึกษา
- 6) การเขียนรายงานทำได้อย่างสมบูรณ์ ครอบคลุมหัวข้อสำคัญ
- 7) การจัดแสดงโครงการทำได้เหมาะสม
- 8) การทำโครงการได้แสดงให้เห็นถึงความทุ่มเท มานะ อดทนและมีความตั้งใจ

จริงในการศึกษาหาความรู้

3.8 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ ได้แก่

- 1) ครูผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษา

2) นักเรียนหรือผู้เรียน

3) ผู้บริหารโรงเรียน

บุคคลเหล่านี้มีบทบาทต่างๆดังนี้

1) บทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอน

หน้าที่สำคัญของครูผู้สอนคือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและทดลองใช้ความคิดและสมมติฐานที่ตั้งไว้ด้วยตนเอง ครูจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบและสร้างโครงงานของตนตามหลักการของการจัดการเรียนการสอนบนพื้นฐานของทฤษฎีการสร้างความรู้ใหม่คือ ครูผู้สอนควรมีบทบาทที่สำคัญดังนี้

(1) กระตุ้นและยอมรับการควบคุมตนเองและการริเริ่มของผู้เรียน

(2) ใช้ข้อมูลดิบหรือข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Data) ในการจัดการเรียนการสอนด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จัดการข้อมูลเหล่านั้น มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและใช้สื่อหรือวัสดุที่หลากหลายประกอบการเรียนรู้

(3) การมอบหมายภารกิจในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ครูผู้สอนต้องกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ให้ชัดเจน เช่น ให้ผู้เรียนออกแบบ (Design) และสร้างสรรค์ (Create) เป็นต้น

(4) เห็นความสำคัญของการตอบสนองของผู้เรียน คือ นำเอาข้อเสนอแนะหรือการตอบสนองจากผู้เรียนมาปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอน

(5) ครูผู้สอนต้องซักถาม เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนก่อนที่จะให้ผู้เรียนได้สอบถามกันและกัน

(6) กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับครูผู้สอน

(7) ใช้คำถามกระตุ้นความคิดคือคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สอบถามกันและกัน

(8) ขยายขอบเขตของคำตอบ หรือสิ่งที่ผู้เรียนค้นพบให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

(9) ชักนำผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการนำเสนอประสบการณ์ที่อาจจะขัดแย้งกับสมมติฐานที่ผู้เรียนตั้งไว้และกระตุ้นให้มีการอภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็น

(10) ให้ความแก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอสำหรับการตอบคำถามหรือการค้นพบ

(11) จัดให้ผู้เรียนได้สร้างหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้และเปรียบเทียบสิ่งเหล่านั้นในเชิงอุปมาอุปไมย

(12) ส่งเสริมการใฝ่รู้ใฝ่เรียนตามธรรมชาติของผู้เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกิจกรรม เช่น การค้นพบ การสรุปมโนทัศน์และการนำมโนทัศน์นั้นไปใช้ เป็นต้น

จากหลักการของการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าครูผู้สอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติงานด้วยตนเอง ซึ่งอาจสรุปเป็นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนตามบทบาทของครูผู้สอน ได้ดังนี้

- (1) เสนอเนื้อหาในขอบเขตที่กว้าง (General Subject Matter Area) เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เลือกหัวข้อ (Topic) ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการทำโครงงานได้
- (2) ศึกษาและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน (Learner's Progress)
- (3) จัดเวลาให้ผู้เรียนได้พบปะ เพื่อปรึกษาหารือและสอบถามปัญหาเป็นระยะ (Periodic Questions)
- (4) ให้ข้อเสนอแนะต่อผู้เรียนเมื่อผู้เรียนประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน

2) บทบาทและหน้าที่ของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานนั้นเป็นการเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องทำหน้าที่ที่สำคัญดังนี้

- (1) เลือกหัวข้อ (Topic) ที่จะทำการศึกษาหรือจัดทำโครงงาน
- (2) ศึกษาและระบุ (Identify) ประเด็นปัญหาต่างๆที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข (Issues) ในหัวข้อที่ตนเลือกเพื่อที่จะทำโครงงาน
- (3) รวบรวมและจัดระบบระเบียบปัญหา (Organize Questions) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบระเบียบของภารกิจหรือการงาน (Tasks) ตามโครงงานที่ต้องการปฏิบัติ
- (4) ออกแบบ (Design) โครงงานของตน
- (5) ดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดเพื่อค้นหาคำตอบตามกรอบของโครงงาน (Framework) ที่ออกแบบไว้
- (6) นำเสนอผลงานและรับประกันขั้นตอนในการปฏิบัติงาน (Verify Procedures) ที่ทำโครงงานนั้นสำเร็จ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามกรอบเนื้อหา

จากบทบาทและหน้าที่ของผู้เรียนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการที่ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาโครงงานของตนให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องให้การสนับสนุนให้ข้อเสนอแนะ และจัดตารางให้ผู้เรียนได้ปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องเป็นระยะ และตัวผู้เรียนเองก็ต้องจัดทำตารางเวลาในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของการเลือกหัวข้อจนถึงขั้นสุดท้ายคือการนำเสนอผลงาน

ในขั้นสุดท้ายของการทำโครงการหรือขั้นการนำเสนอผลงานนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะในขั้นนี้ ผู้เรียนมีโอกาสเผยแพร่ผลงานของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ และร่วมประเมินผลงานนั้น ซึ่งการประเมินผลงานจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับผลงานของตน เช่น รู้ว่าโครงการของตนมีมาตรฐานหรือตรงตามเกณฑ์ของกรอบด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นต้น ดังจะกล่าวโดยสรุปต่อไป

3) บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยให้การทำโครงการของนักเรียนมีความเป็นไปได้โดยราบรื่นและทำให้กิจกรรมดังกล่าวในโรงเรียนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนควรกระทำดังนี้

- (1) ผู้บริหารโรงเรียนควรเข้าใจว่า การเรียนรู้แบบโครงการเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรสนับสนุนผู้เรียนและครูผู้สอน
- (2) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อแสดงผลงานของนักเรียน
- (3) ให้กำลังใจและสนับสนุนครูให้ส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงการด้วยวิธีอื่นๆและวิชาอื่นๆ

3.9 การเรียนแบบทำโครงการ (Project Approach)

การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอาจจัดทำได้หลายวิธี การเรียนทำให้ผู้เรียนจัดทำโครงการตามความสนใจของผู้เรียน นับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาประสบการณ์เรียนรู้ที่มีความหมายต่อชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น และสามารถแสดงออกโดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองได้อย่างกว้างขวาง ผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงที่เน้นการสื่อสารและสภาพการณ์ที่แท้จริง ดังนั้นการกำหนดงานตามความต้องการของผู้เรียนจึงเป็นเป้าหมายหลักสำคัญที่สุด โดยผู้เรียนสามารถเลือกงานที่ต้องการจะทำตามแรงจูงใจของตนเองเป็นหลัก

จากบทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอน บทบาทและหน้าที่ของผู้เรียนและบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนรวมถึงหลักการสอนแบบ โครงการ สรุปได้ว่าขั้นตอนการทำโครงการมีดังต่อไปนี้

- 1) ครูเสนอกรอบเนื้อหา
- 2) ผู้เรียนเลือกหัวข้อ
- 3) ผู้เรียนศึกษาประเด็นปัญหา
- 4) ผู้เรียนสรุปปัญหา
- 5) ผู้เรียนออกแบบโครงการ
- 6) ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือทำโครงการ

- 7) ครูคิดตามความก้าวหน้าให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ
- 8) ผู้เรียนนำเสนอโครงการงาน
- 9) ประเมินผลโครงการงาน

3.10 เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการงาน

เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการงาน เน้นวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ ครูผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ออกแบบ (Design) พัฒนา (Develop) และปฏิบัติงาน (Perform) ตามกระบวนการขั้นตอนที่เป็นตามลำดับขั้น (Series) ของภารกิจ หรือภาระงาน (Tasks) ที่ผู้เรียนได้จัดเรียงลำดับไว้ในโครงการหรือโครงการงานที่ตนได้ออกแบบไว้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เอื้อพงศ์ เฉลิมเล่า (2552) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการทำโครงการงานเพื่อเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ในระดับมัธยมศึกษา 80 มีความสามารถในการอ่านกลางร้อยละ 16 และมีความสามารถในการอ่านน้อยร้อยละ 4 นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และวิทยากรท้องถิ่น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

นันทา ชุตติแพทยวิภา (2545) ศึกษาเรื่องผลของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เพราะปัจจัยเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้และรูปแบบการสอนแบบการให้สืบค้นก่อนการทดลอง การลงมือปฏิบัติด้วยการทำโครงการงานที่มีการดำเนินงานตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสรุปผลการศึกษาดูตัวอย่างการเขียนแผนผังมโนคติ และการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยแฟ้มสะสมผลงาน

4.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมโดยใช้โครงการงาน

มะลิวรรณ ทองคำ (2551) ได้ศึกษาความรู้เรื่องการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการสอนโดยใช้กิจกรรมโครงการงานและเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม จากการสอนโดยใช้กิจกรรมโครงงาน พบว่า

1. ผลการวัดความรู้ เรื่อง การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียน พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 มีความรู้เรื่องการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยผ่านเกณฑ์การประเมินเฉลี่ยร้อยละ 87.00
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80.75 ขึ้นไป ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

วิชุนันท์ บุญศิริ (2548) ได้พัฒนาแผนการเรียนรู้แบบโครงงานสาระสิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต เรื่อง พืชสมุนไพรในท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนตามแผนพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบโครงงาน ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาแผนการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง พืชสมุนไพรในท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.49/78.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้
2. หลังจากทีเรียนตามแผนการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง พืชสมุนไพรในท้องถิ่นแล้ว นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

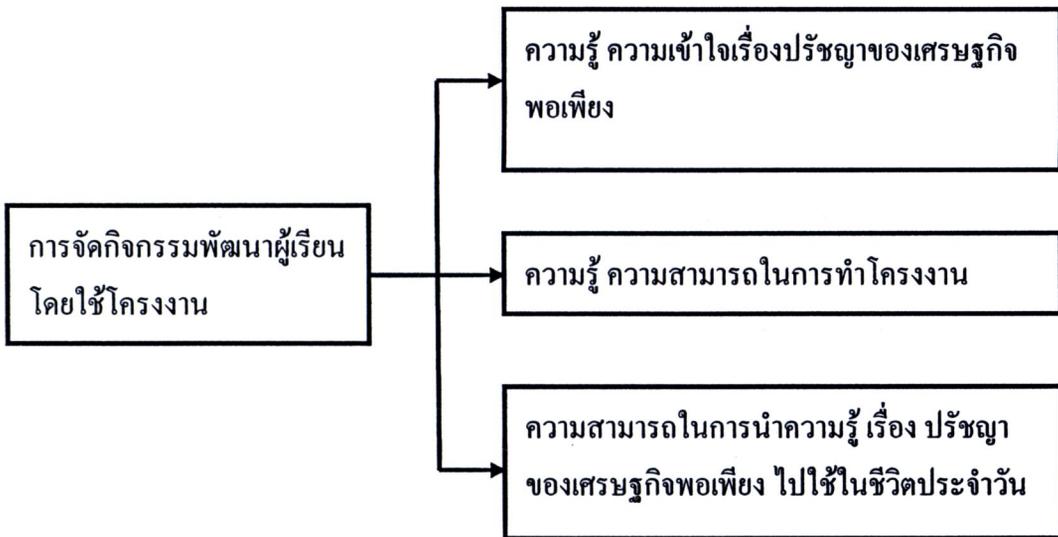
สังคม รังทอง (2547) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎีใหม่สู่การเรียนรู้มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องการเพาะเห็ดจากวัสดุท้องถิ่น โดยใช้โครงงาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎีใหม่สู่การเรียนรู้มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องการเพาะเห็ดจากวัสดุท้องถิ่น โดยใช้โครงงาน มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.29/88.56 มีค่าดัชนีประสิทธิภาพเท่ากับ 0.7818 หมายความว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 78.18 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความสุขตื่นเต้นในการเรียน สามารถเรียนรู้จากสภาพจริง สื่อการสอนเป็นของจริงมีการวัดผลที่หลากหลาย นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเองตามความสนใจและเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง สามารถเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา รู้จักการทำงานอย่างมีระบบ รู้จักการวางแผนในการทำงาน ฝึกการคิดวิเคราะห์และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ที่มี

อยู่ในชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนที่สูงขึ้น

เหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยสนใจในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้ความรู้ นักเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานประเภทสำรวจ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าและสำรวจข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนตามความสนใจอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการใช้เหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความอยากรู้อยากเห็นและอยากมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย